

دانشگاه الزهراء
دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی
پایان نامه
جهت اخذ کارشناسی ارشد
رشته مطالعات زنان

عنوان

بررسی انگیزه‌های ازدواج و عوامل مؤثر بر آن در میان دختران مجرد
۱۸-۳۴ ساله
(مورد شهر تهران)

استاد راهنما
دکتر سوسن باستانی

استاد مشاور
دکتر منصوره اعظم آزاده

دانشجو
لوزا مهرگان

اسفند ماه ۱۳۸۶

﴿بسم یگانه خالق مهر و وفا﴾

او که در این نزدیکی است لای این شب بوی پای آن کج بلند روی آگابی آب، روی قانون گیاه.

الهی در جلال رحمانی؛ در حال سجانی

نه محتاج مکانی و نه آرزو مند زمانی

نه کس به تو مانده نه توبه کس مانی

پیدا است که در میان جانی، بلکه جان زنده به چیز است که تو آنی

الهی تو را به عظمت ستودن، مرثیه غرور است و به شکر نعمت تو زبان کشودن وسیله سرور

الهی می دانم که ناتوانم، پس برهانم

ای کریم و ای ستار مرا به حال خود واکگذار

خواجہ عبد... انصاری

تقدیم به کسانی که دستم بگر فتنه و پایه پاتا کرانه های بی حصر دریای عشق

بردند و در ساعل زندگی در کنارشان مشق عشق کردم و مرا بیچ

نیاموختند مگر عشق، ایثار و از خودگذستگی

تقدیم با عشق، احترام و تقدیر ویژه

به روح متعالی مادر بزرگ نازنینم

و دو الهه مهربانی که وجودشان تکیه گاه امن، هستی ام است؛

پریدخت و پوراندخت یگانه ام

و به استواری اصیل و حمایت های بی حصر پدر دلسوزم

﴿هر آنکه سپاس بنده گذارد کوی سپاس ذات یگانه خالق اش گذاشته است﴾

حمد و سپاس سیکران از آن پروردگارم که مرا فکرت بخشید

و قدر دانی صادقانه از

مجتبهای بی دریغ پریدخت و پوراندخت و بلندم و حمایت‌های خالصانه پدر بزرگوارم
استاد ارجمندم خانم دکتر باستانی، به سبب هدایت، حمایت و صبوری در پاسخگویی سوالات متعدد و

خانم دکتر آزاده به سبب دقت نظر و ارائه تجربیات سودمند

شهره و هدی نازنینم، که در مراحل این تحقیق با مجتبه‌های بی دریغشان مرا همراهی کردند.

و در آخر، سپاس از تمامی آنان که بودند و لیکن زمره دعایشان بدرقه زندگی ام و تعالی دانشم بود،

و خانواده ام که به تک تکشان عشق می‌ورزم.

فهرست مطالب

چکیده

عنوان..... صفحه

فصل اول: کلیات

- ۱-۱- مقدمه..... ۱
- ۲-۱- مسأله پژوهش..... ۲
- ۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش..... ۴
- ۴-۱- اهداف پژوهش..... ۶
- ۵-۱- پرسش‌های پژوهش..... ۷
- ۶-۱- مفهوم ازدواج..... ۸
- ۷-۱- بررسی تاریخی ازدواج..... ۱۰
- ۸-۱- ویژگیهای لازم برای ازدواج..... ۱۷

فصل دوم: مباحث نظری

- ۱-۲- مبانی نظری..... ۲۲
- ۱-۱-۲- رویکردهای چرایی رفتار (انگیزه)..... ۲۲
- ۱-۱-۱-۲- رویکرد روان شناختی..... ۲۴
- ۱-۱-۱-۱-۲- نظریات انگیزشی..... ۲۵
- ۱-۱-۱-۱-۲- نظریات شناختی..... ۳۰

- ۳۲.....۲-۱-۱-۲- رویکرد روان‌شناختی اجتماعی.....
- ۳۲.....۱-۲-۱-۱-۲- نظریه نفوذ اجتماعی.....
- ۳۸.....۳-۱-۱-۲- رویکرد جامعه‌شناختی.....
- ۳۹.....۱-۳-۱-۱-۲- نظریه کنش متقابل نمادین.....
- ۴۱.....۲-۳-۱-۱-۲- نظریه مبادله.....
- ۴۴.....۳-۳-۱-۱-۲- نظریه کنش مستدل.....
- ۴۶.....۴-۳-۱-۱-۲- نظریه عدم تمایل به رفتار.....
- ۴۸.....۵-۳-۱-۱-۲- انگیزه‌های ازدواج.....
- ۶۳.....۲-۱-۲- رویکرد های عوامل موثر چرایی رفتار (انگیزه).....
- ۶۳.....۱-۲-۱-۲- نگرش.....
- ۶۶.....۱-۱-۲-۱-۲- نظریه های نگرش.....
- ۶۸.....۲-۱-۲-۱-۲- نگرش به ازدواج.....
- ۸۴.....۲-۲-۱-۲- هنجار.....
- ۸۷.....۱-۲-۲-۱-۲- جامعه پذیری.....
- ۸۸.....۲-۲-۲-۱-۲- نظریه جامعه پذیری جنسیتی.....
- ۹۳.....۳-۲-۲-۱-۲- هنجار / متأهل بودن و ناهنجاری مجردی.....
- ۹۵.....۲-۲- پیشینه تحقیق.....
- ۹۵.....۱-۲-۲- مروری بر تحقیقات داخلی.....
- ۱۰۰.....۲-۲-۲- مروری بر تحقیقات خارجی.....
- ۱۰۸.....۳-۲- چارچوب نظری.....
- ۱۱۱.....۴-۲- فرضیات پژوهش.....
- ۱۱۱.....۱-۴-۲- فرضیه های اصلی.....
- ۱۱۱.....۲-۴-۲- فرضیه های فرعی.....

فصل سوم: روش‌شناسی

- ۱۱۳..... روش تحقیق..... ۱۱۳
- ۱۱۳..... ۱-۳- واحد تحلیل و سطح..... ۱۱۳
- ۱۱۳..... ۲-۳- جمعیت آماری..... ۱۱۳
- ۱۱۴..... ۳-۳- حجم نمونه..... ۱۱۴
- ۱۱۴..... ۴-۳- نمونه‌گیری..... ۱۱۴
- ۱۱۵..... ۵-۳- روش و ابزار گردآوری اطلاعات..... ۱۱۵
- ۱۱۶..... ۶-۳- مقیاس‌سازی..... ۱۱۶
- ۱۱۷..... ۷-۳- تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش..... ۱۱۷
- ۱۲۳..... ۸-۳- آزمون مقدماتی..... ۱۲۳
- ۱۲۳..... ۹-۳- ویژگیهای پرسشنامه مقدماتی..... ۱۲۳
- ۱۲۵..... ۱۰-۳- ارزیابی اعتبار یا روایی..... ۱۲۵
- ۱۲۶..... ۱۱-۳- اجرای پرسشنامه نهایی..... ۱۲۶

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

- ۱۲۷..... ۱-۵- توصیف شرح حال پاسخگویان..... ۱۲۷
- ۱۳۲..... ۲-۵- مسائل مرتبط و مؤثر بر ازدواج..... ۱۳۲
- ۱۴۰..... ۳-۵- بررسی متغیر وابسته تحقیق..... ۱۴۰
- ۱۶۴..... ۴-۵- بررسی متغیرهای مستقل تحقیق..... ۱۶۴
- ۱۸۲..... ۵-۵- روابط دو متغیره (آمار استنباطی)..... ۱۸۲
- ۱۹۰..... ۶-۵- روابط چند متغیره (رگرسیون چند متغیره)..... ۱۹۰

فصل پنجم: نتایج، پیشنهادات و موانع

- ۱-۶- خلاصه و نتیجه گیری..... ۱۹۳
- ۱-۱-۶- نتایج توصیفی..... ۱۹۵
- ۲-۱-۶- نتایج تحلیلی..... ۲۰۱
- ۲-۴- موانع پژوهش و ارائه پیشنهادات..... ۲۰۴
- ۱-۲-۶- موانع پژوهش..... ۲۰۴
- ۲-۲-۶- پیشنهادات..... ۲۰۵

منابع

- منابع فارسی..... ۲۰۸
- منابع لاتین..... ۲۱۴

ضمائم

پرسشنامه

فهرست جداول و نمودارها

صفحه	عنوان
۲۷	نمودار شماره ۱-۲: نیازهای اساسی مازلو
۳۱	نمودار شماره ۲-۲: نظریه انتظار
۴۶	نمودار شماره ۳-۲: مدل نظریه عمل مستدل آیزن و فیش باین
۵۷	نمودار و جدول شماره ۲-۴: نظریه عشق اشتنبرگ
۱۰۹	نمودار شماره ۲-۵: مدل ترکیبی برگرفته از نظریه فیش باین و آیزن با سایر نظریه‌ها
۱۱۰	نمودار شماره ۲-۶: تفکیک متغیرهای مستقل اثرگذار انگیزه‌های ازدواج
۱۱۸	جدول شماره ۱-۲: تعریف عملیاتی متغیر وابسته انگیزه‌های فردی و اجتماعی
۱۲۰	جدول شماره ۲-۲: تعریف عملیاتی متغیر مستقل نگرش به ازدواج
۱۲۰	جدول شماره ۲-۳: تعریف عملیاتی متغیر مستقل هنجارهای غالب ازدواج
۱۲۱	جدول شماره ۲-۴: تعریف عملیاتی متغیر معیار افراد برای پذیرش همسر
۱۲۱	جدول شماره ۲-۵: تعریف عملیاتی متغیر بلوغ
۱۲۲	جدول شماره ۲-۶: تعریف عملیاتی متغیر دلایل عدم ازدواج
۱۲۲	جدول شماره ۲-۷: تعریف عملیاتی متغیر دلایل ازدواج سایر دختران
۱۲۲	جدول شماره ۲-۸: تعریف عملیاتی متغیر پیش‌بینی آینده ازدواج
۱۲۵	جدول شماره ۲-۹: ضریب آلفای متغیرهای وابسته و مستقل پرسشنامه اولیه
۱۲۶	جدول شماره ۲-۱۰: ضریب آلفای متغیرهای وابسته و مستقل پرسشنامه نهائی
۱۲۷	جدول ۱-۵: آماره‌های توصیفی سن
۱۲۷	جدول ۲-۵: توزیع فراوانی محل تولد
۱۲۸	جدول ۳-۵: توزیع فراوانی تحصیلات پاسخگو
۱۲۸	جدول ۴-۵: توزیع فراوانی رشته تحصیلی
۱۲۹	جدول ۵-۵: توزیع فراوانی تحصیلات مادر
۱۲۹	جدول ۶-۵: توزیع فراوانی تحصیلات پدر
۱۳۰	جدول ۷-۵: توزیع فراوانی وضعیت فعالیت پاسخگو
۱۳۰	جدول ۸-۵: توزیع فراوانی شغل مادر
۱۳۰	جدول ۹-۵: توزیع فراوانی شغل پدر

- جدول ۵-۱۰: آماره توصیفی درآمد ۱۳۱
- جدول ۵-۱۱: آماره‌های توصیفی تعداد خانوار ۱۳۲
- جدول ۵-۱۲: آماره توصیفی سن مورد علاقه ۱۳۲
- جدول ۵-۱۳: آماره توصیفی سن مناسب ازدواج ۱۳۳
- جدول ۵-۱۴: آماره توصیفی تفاوت سن مناسب و مورد سن علاقه ازدواج ۱۳۳
- جدول ۵-۱۵: آماره توصیفی تفاوت سن فرد و مورد سن علاقه ازدواج ۱۳۴
- جدول ۵-۱۶: توزیع فراوانی چگونگی شناخت همسر ۱۳۴
- جدول ۵-۱۷: توزیع فراوانی نوع ارتباط با جنس مخالف ۱۳۵
- جدول ۵-۱۸: توزیع فراوانی داشتن دوست پسر ۱۳۶
- جدول ۵-۱۹: توزیع فراوانی داشتن خواستگار ۱۳۶
- جدول ۵-۲۰: توزیع فراوانی میزان فکر درباره ازدواج ۱۳۷
- جدول ۵-۲۱: توزیع فراوانی میزان فکر درباره تجرد قطعی ۱۳۷
- جدول ۵-۲۲: توزیع فراوانی موفقیت زندگی مشترک والدین ۱۳۸
- جدول ۵-۲۳: توزیع فراوانی میزان شباهت همسر به پدر ۱۳۹
- جدول ۵-۲۴: توزیع فراوانی گزینش همسر ۱۳۹
- جدول ۵-۲۵: توزیع فراوانی قصد ازدواج ۱۳۹
- جدول ۵-۲۶: توزیع فراوانی انگیزه اقتصادی ازدواج ۱۴۰
- جدول ۵-۲۷: آماره توصیفی انگیزه اقتصادی ازدواج ۱۴۲
- جدول ۵-۲۸: توزیع فراوانی میزان انگیزه اقتصادی ازدواج ۱۴۲
- جدول ۵-۲۹: توزیع فراوانی انگیزه جنسی ازدواج ۱۴۲
- جدول ۵-۳۰: آماره توصیفی انگیزه جنسی ازدواج ۱۴۴
- جدول ۵-۳۱: توزیع فراوانی میزان انگیزه جنسی ازدواج ۱۴۴
- جدول ۵-۳۲: توزیع فراوانی انگیزه عاطفی ازدواج ۱۴۵
- جدول ۵-۳۳: آماره توصیفی انگیزه عاطفی ازدواج ۱۴۶
- جدول ۵-۳۴: توزیع فراوانی میزان انگیزه عاطفی ازدواج ۱۴۶
- جدول ۵-۳۵: توزیع فراوانی دستیابی به استقلال ۱۴۷
- جدول ۵-۳۶: آماره توصیفی دستیابی به استقلال ۱۴۸
- جدول ۵-۳۷: توزیع فراوانی میزان دستیابی به استقلال ۱۴۸

- ۱۴۸ جدول ۵-۳۸: توزیع فراوانی رهایی از تنهایی
- ۱۴۹ جدول ۵-۳۹: آماره توصیفی رهایی از تنهایی
- ۱۴۹ جدول ۵-۴۰: توزیع فراوانی میزان رهایی از تنهایی
- ۱۵۰ جدول ۵-۴۱: توزیع فراوانی پیروی از اعتقادات مذهبی
- ۱۵۱ جدول ۵-۴۲: آماره توصیفی پیروی از اعتقادات مذهبی
- ۱۵۱ جدول ۵-۴۳: توزیع فراوانی میزان پیروی از اعتقادات مذهبی
- ۱۵۱ جدول ۵-۴۴: توزیع فراوانی عروس شدن
- ۱۵۲ جدول ۵-۴۵: آماره توصیفی عروس شدن
- ۱۵۲ جدول ۵-۴۶: توزیع فراوانی میزان عروس شدن
- ۱۵۳ جدول ۵-۴۷: توزیع فراوانی مادر شدن
- ۱۵۳ جدول ۵-۴۸: آماره توصیفی مادر شدن
- ۱۵۴ جدول ۵-۴۹: توزیع فراوانی میزان مادر شدن
- ۱۵۴ جدول ۵-۵۰: آماره توصیفی انگیزه‌های فردی ازدواج
- ۱۵۴ جدول ۵-۵۱: توزیع فراوانی میزان انگیزه‌های فردی ازدواج
- ۱۵۵ جدول ۵-۵۲: آماره توصیفی انگیزه تأیید و طرد اجتماعی
- ۱۵۶ جدول ۵-۵۳: آماره توصیفی انگیزه تأیید و طرد اجتماعی
- ۱۵۶ جدول ۵-۵۴: توزیع فراوانی میزان انگیزه تأیید و طرد اجتماعی
- ۱۵۷ جدول ۵-۵۵: آماره توصیفی انگیزه امنیت و سلامت اجتماعی
- ۱۵۸ جدول ۵-۵۶: آماره توصیفی انگیزه امنیت و سلامت اجتماعی
- ۱۵۸ جدول ۵-۵۷: توزیع فراوانی میزان انگیزه امنیت و سلامت اجتماعی
- ۱۵۹ جدول ۵-۵۸: آماره توصیفی انگیزه مشروعیت بخشیدن به نیازهای فردی
- ۱۶۰ جدول ۵-۵۹: آماره توصیفی انگیزه مشروعیت بخشیدن به نیازهای فردی
- ۱۶۰ جدول ۵-۶۰: توزیع فراوانی میزان مشروعیت بخشیدن به نیازهای فردی
- ۱۶۰ جدول ۵-۶۱: آماره توصیفی انگیزه اجتماعی
- ۱۶۱ جدول ۵-۶۱: توزیع فراوانی میزان انگیزه اجتماعی
- ۱۶۱ جدول ۵-۶۲: آماره توصیفی انگیزه ازدواج
- ۱۶۱ جدول ۵-۶۳: توزیع فراوانی میزان انگیزه ازدواج
- ۱۶۲ جدول ۵-۶۴: توزیع فراوانی چرایی ازدواج

- ۱۶۳ جدول ۵-۶۵: توزیع فراوانی انگیزه های ازدواج (آسیب زدا - آسیب زا)
- ۱۶۴ جدول ۵-۶۶: آماره توصیفی انگیزه های ازدواج (آسیب زدا - آسیب زا)
- ۱۶۴ جدول ۵-۶۷: توزیع فراوانی میزان انگیزه های ازدواج (آسیب زدا - آسیب زا)
- ۱۶۵ جدول ۵-۶۸: توزیع فراوانی نگرش عاطفی به ازدواج
- ۱۶۵ جدول ۵-۶۹: آماره توصیفی نگرش عاطفی به ازدواج
- ۱۶۶ جدول ۵-۷۰: توزیع فراوانی نگرش شناختی (آگاهی ها) به ازدواج
- ۱۶۷ جدول ۵-۷۱: آماره توصیفی نگرش شناختی (آگاهی ها) به ازدواج
- ۱۶۷ جدول ۵-۷۲: توزیع فراوانی نگرش شناختی (باورها) به ازدواج
- ۱۶۸ جدول ۵-۷۳: آماره توصیفی نگرش شناختی (باورها) به ازدواج
- ۱۶۹ جدول ۵-۷۴: توزیع فراوانی نگرش رفتاری به ازدواج
- ۱۷۰ جدول ۵-۷۵: آماره توصیفی نگرش رفتاری به ازدواج
- ۱۷۰ جدول ۵-۷۶: آماره توصیفی نگرش به ازدواج
- ۱۷۱ جدول ۵-۷۷: توزیع فراوانی میزان نگرش به ازدواج
- ۱۷۱ جدول ۵-۷۸: توزیع فراوانی هنجارهای غالب ازدواج
- ۱۷۲ جدول ۵-۷۹: آماره توصیفی هنجارهای غالب ازدواج
- ۱۷۳ جدول ۵-۸۰: توزیع فراوانی میزان هنجارهای غالب ازدواج
- ۱۷۳ جدول ۵-۸۱: توزیع فراوانی میزان لزوم انواع بلوغ
- ۱۷۴ جدول ۵-۸۲: توزیع فراوانی میزان دارا بودن انواع بلوغ
- ۱۷۴ جدول ۵-۸۳: توزیع فراوانی جزئی انواع بلوغ
- ۱۷۶ جدول ۵-۸۴: آماره توصیفی بلوغ کامل
- ۱۷۶ جدول ۵-۸۵: توزیع فراوانی معیار ازدواج
- ۱۷۷ جدول ۵-۸۶: توزیع فراوانی دلایل مجرد کنونی
- ۱۷۹ جدول ۵-۸۷: توزیع فراوانی بیشترین اولویتهای مجرد کنونی
- ۱۸۰ جدول ۵-۸۸: توزیع فراوانی بیشترین اولویتهای تأهل کنونی دیگر زنان
- ۱۸۰ جدول ۵-۸۹: توزیع فراوانی پیش بینی آینده ازدواج
- ۱۸۱ جدول ۵-۹۰: توزیع فراوانی آگاهی رسانی
- ۱۸۳ جدول ۵-۹۱: همبستگی میان انگیزه ازدواج و متغیرهای مستقل
- ۱۸۵ جدول ۵-۹۲: همبستگی میان انگیزه جنسی و متغیر نگرش شناختی

- ۱۸۵ جدول ۵-۹۳: همبستگی میان انگیزه اجتماعی و متغیر هنجار غالب
- ۱۸۶ جدول ۵-۹۴: همبستگی میان انگیزه تأیید و طرد اجتماعی و متغیر هنجار غالب
- ۱۸۷ جدول ۵-۹۵: همبستگی میان انگیزه اقتصادی و متغیر سن
- ۱۸۷ جدول ۵-۹۶: همبستگی میان انگیزه عروس شدن و متغیر تحصیلات
- ۱۸۷ جدول ۵-۹۷: توزیع فراوانی نوع انگیزه با نگرش
- ۱۸۸ جدول ۵-۹۸: تحلیل واریانس یکطرفه نوع انگیزه با نگرش
- ۱۸۸ جدول ۵-۹۹: مقایسه چندگانه -scheffe نوع انگیزه با نگرش
- ۱۸۹ جدول ۵-۱۰۰: توزیع فراوانی نوع انگیزه با پذیرش هنجار
- ۱۸۹ جدول ۵-۱۰۱: تحلیل واریانس یکطرفه نوع انگیزه با هنجار
- ۱۹۰ جدول ۵-۱۰۲: مقایسه چندگانه -scheffe نوع انگیزه با پذیرش هنجار
- ۱۹۱ جدول ۵-۱۰۳: سنجش رگرسیونی همزمان متغیرها

چکیده

این تحقیق به بررسی انگیزه‌های ازدواج دختران ۱۸-۳۴ ساله شهر تهران و عوامل مؤثر بر آن می‌پردازد و در جستجوی آن است با سنجش تجربی رابطه میان انگیزه‌های ازدواج را با نگرش نسبت به ازدواج و هنجارهای غالب در ازدواج مورد بررسی قرار دهد.

در این مطالعه با طبقه‌بندی کردن انگیزه‌های ازدواج، به سنجش آن می‌پردازیم. انگیزه‌های ازدواج بر اساس دلایل شخصی و اجتماعی به انگیزه‌های فردی و اجتماعی، و بر اساس عواقب احتمالی آنان به انگیزه‌های آسیب‌زا و آسیب‌زدا دسته‌بندی می‌شود و سپس برای سنجش هر طبقه به گروه‌بندی انگیزه‌ها در هر بخش، و بالطبع آن شاخص‌سازی اقدام گردیده‌است؛ بنابراین با ۵۴ گویه به ارزیابی انگیزه‌های ازدواج، ۲۲ گویه نگرش‌ها، ۹ گویه هنجارهای غالب، پرداختیم.

این تحقیق با استفاده از روش پیمایشی انجام شده و واحد تحلیل فرد می‌باشد. جامعه آماری تحقیق راکلیه دختران جوان ۱۸-۳۴ ساله ساکن شهر تهران تشکیل می‌دهند که با استفاده از تعداد نمونه مورد نیاز با درصد خطای ۴ درصد، ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردیده‌اند. برای انتخاب نمونه‌ها نیز از بین مناطق شمال، مرکز، جنوب تهران سه منطقه به شیوه تصادفی و در هر منطقه بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، فرد نمونه انتخاب و با استفاده از ابزار پرسشنامه و به شیوه مصاحبه اطلاعات گردآوری شده‌است.

مهم‌ترین نتایج این تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

۱. میزان انگیزه به ازدواج بر حسب سن که مورد علاقه فرد برای ازدواج است، تغییر می‌کند.
۲. هرچه نگرش فرد به ازدواج مثبت‌تر شود، انگیزه فرد به ازدواج بیشتر می‌شود.
۳. با افزایش نگرش رفتاری، انگیزه نیز افزایش می‌یابد.
۴. هرچه میزان نگرش شناختی (باورها) واقعی‌تر باشد، انگیزه فرد به ازدواج نیز بیشتر است.
۵. مابین نگرش شناختی (آگاهیها) دختران و میزان انگیزه به ازدواج آنان رابطه معناداری وجود ندارد.
۶. هرچه نگرش عاطفی فرد به ازدواج مثبت‌تر باشد، انگیزه او به ازدواج بیشتر می‌شود.
۷. با افزایش نگرش شناختی (آگاهیها)، انگیزه جنسی فرد نیز افزایش می‌یابد.
۸. هرچه نگرش شناختی (باورها) نسبت به ازدواج واقعی‌تر باشد، کمتر به دلیل تأیید و طرد اجتماعی فرد به ازدواج متمایل می‌شود.
۹. با افزایش اعمال هنجارهای غالب ازدواج، انگیزه اجتماعی نیز افزایش می‌یابد.
۱۰. هر چه اعمال هنجارهای غالب ازدواج بیشتر شود، فرد به دلیل تأیید و طرد اجتماعی بیشتر متمایل به ازدواج می‌شود.

فصل اول:

کلمات

جوامع بشری از دیرباز، پیوند میان زن و مرد را " ازدواج " نامیده‌اند. اگرچه در خلال دوره‌های تاریخی، انواع گوناگونی از ازدواج پدید آمده، اما بهر حال پیوسته تشابهات و عناصر نسبتاً ثابتی در آنها وجود داشته‌است. بر این اساس ازدواج را می‌توان همانند یک سرمایه اجتماعی تلقی نمود که زن و مرد بر پایه یک سلسله باورها، ارزشها و روابط اجتماعی به طور مشترک در آن سرمایه‌گذاری می‌کنند که هرچه قدرت ریسک‌پذیری و خطرپذیری این سرمایه‌گذاری کمتر باشد، پیامدهای آن قابل پیش‌بینی و احتمالاً مطلوب است و برعکس هر چه قدرت خطرپذیری آن افزایش یابد، پیامدهای آن در زندگی افراد، غیر قابل پیش‌بینی و احتمالاً نامطلوب است.

ازدواج به عنوان پیچیده‌ترین اقدام و مرحله زندگی انسان، اولین گام فرد برای ایجاد و تکوین زندگی مشترک با فردی از جنس مخالف است. چنانچه این گام در زمان مناسب و به شکل صحیح و سنجیده برداشته‌شود، کارکردهای مناسب آن در طول زندگی مشترک هویدا خواهد شد و از آنجا که بنیان جوامع با اقدام ازدواج و تشکیل خانواده شکل می‌گیرد هر چه ازدواج‌ها مستحکم‌تر باشد، جامعه مشتمل بر این گونه خانواده‌ها نیز از انسجام، همبستگی و نظم اجتماعی مطلوبی برخوردار خواهند شد.

بنابراین ازدواج از جنبه جامعه‌شناختی، دارای ساختار، ماهیت، کارکرد و پیامدهای پیش‌بینی شده و پیش‌بینی نشده مثبت و منفی، آسیب‌زا یا آسیب‌زدا است که کنش و واکنش اجتماعی اعضای جامعه و ساختارهای اجتماعی را متأثر می‌سازد خصوصاً پیامدهای نامطلوب ازدواج‌های غیر اصولی، از یک سو ساختار، ماهیت و کارکردهای خانواده را در طول زمان دچار تغییر و تحول می‌سازد و از سوی دیگر ارزشهای محوری جامعه بویژه، امنیت اجتماعی و اخلاقی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. بدین ترتیب است که ازدواج بر حسب ماهیت و نوع انگیزه، می‌تواند طبقات سازنده و یا مخربی را به‌مراه داشته‌باشد.

۱-۲- مسأله پژوهش

بسیاری از افرادی که خود در مرحله جوانی هستند و یا این دوره حساس و حیاتی زندگی خود را به یاد می آورند؛ با مارگارت مید انسان شناس معروف آمریکایی هم عقیده اند که "دوره جوانی دوره اگر و آیا است، دوره ای که با دو ویژگی خاص مشخص می شود؛ انتظارات گسترده از یک سو و ناکامیهای عمیق از سوی دیگر دوره ای که هنوز دستیابی اقتصادی، اجتماعی و روانی کامل نشده است" (شفرز، ۱۳۸۳: ۲۴). بدین سبب پرداختن به مسائل جوانان در کشور ما که به لحاظ جمعیتی از جوان ترین کشورهای دنیا است _ بر اساس آمارهای موجود، نسل جوان بیش از نیمی از جمعیت کشور ما را تشکیل می دهد _ از حساسیت و اهمیت ویژه ای برخوردار است. از جمله مسائل جوانان مسأله ازدواج است؛ ازدواج امری است که بر خلاف تولد و مرگ جنبه اختیاری دارد و در تمام جوامع دنیا بدان اقدام می شود. در کشور ما نیز این امر به شدت توسط نهادها، رسانه ها، جشنهای ازدواج دانشجویی و... تقویت می شود.

اگر چه اقدام به ازدواج در سالهای اخیر از کاهش نسبی در جوامع برخوردار بوده است، طبق آمارهای ارائه شده بیش از ۹۰ درصد مردان و زنان دنیا لاقول یکبار در مقطعی از زندگی خود ازدواج می کنند (Connidis, ۲۰۰۱).

بر اساس اطلاعات سازمان ثبت احوال در سال ۱۳۸۰ در ایران حدود ۶۴۱ هزار واقعه ازدواج در کل کشور ثبت شده است. در این سال ۵۶ درصد جمعیت ۱۰ سال به بالای کشور حداقل یکبار ازدواج کرده اند که در دوره ده ساله ۸۰-۱۳۷۱ ماکزیمم درصد ازدواج زنان در ۱۹ سالگی رخ داده است و در بهمن ۱۳۸۱ میانگین سن ازدواج ۲۴/۱ سال بوده است. علاوه بر این درصد زنان ازدواج کرده در سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۱ در رده سنی ۲۴-۲۰ ساله از ۶۰/۵ درصد به ۴۶/۴ درصد و در رده سنی ۲۹-۲۵ ساله از ۸۵/۲ درصد به ۷۲/۴ درصد و در رده سنی ۳۴-۳۰ ساله از ۹۳/۶ درصد به ۸۸/۳ درصد رسیده است. در حالیکه ازدواجهای ثبت شده در کل ایران در سال ۱۳۸۴ حدود ۷۸۸ هزار بوده است، و این آمار در همین سال در شهر تهران ۱۱۲ هزار واقعه ثبت شده بوده است (سالنامه آماری کشور، ۱۳۸۵: ۱۰۰).

بر طبق گزارش مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۵، حدود ۹۷۴۸۲۸۹ نفر، تعداد دختران ۳۴-۱۸ ساله در کل ایران و ۱۴۱۹۳۸۰ نفر در شهر تهران می باشد. از میان این تعداد ۶۱۲۱۰۹ نفر هرگز ازدواج نکرده یا مجرد می باشند (مرکز آمار ایران: ۱۳۸۶).

یکی از اساسی ترین و مهمترین عواملی که سبب انجام رفتار در انسان می شود، وجود انگیزه می باشد. انسان برای هر امری در زندگی خود انگیزه ای دارد، ازدواج نیز از این قاعده کلی مستثنی نمی باشد. انگیزه ازدواج یکی از مهمترین مواردی است که می توان در گام اول بررسی ازدواج بدان پرداخت. به عبارتی پرداختن به این امر که انسان تحت تأثیر چه افکار، امیال و ... تصمیم به ازدواج می گیرد و چه هدفی فرد را به این کار وامی دارد. به عبارتی فرد چه انگیزه ای برای مبادرت ورزیدن به این امر دارد. اینها سؤالاتی است که تا هنگامی که فرد قبل از ورود به این محدوده پاسخ روشن و قاطعی برایشان نداشته باشد و به آنها بی اهمیت و بی توجه باشد، احتمال این که در زندگی آینده خود با شکست مواجه شود را افزایش می دهد.

انگیزه گام اول و مهمترین عنصر و زیر بنای انجام هر عملی است. انگیزه باید برای خود فرد واضح و روشن باشد، به عبارتی فرد باید بداند که به چه علت ازدواج می کند. به هر اندازه که انگیزه فرد بی ارتباط با کار کردها باشد، پیوندی که براساس آن ازدواج شکل می گیرد سست و شکننده است.

بسیاری از آشننگی های زندگی مشترک بدان جهت است که ازدواجها بدون آگاهی از نیازها، انگیزه ها و مهارتهای لازم برای زندگی مشترک صورت می گیرد و در این حالت است که جامعه و خانواده با رویداد تلخ طلاق مواجه می شود. بررسی آمار طلاق در ایران طی چند سال اخیر نشان داده است که این پدیده از ۷/۹ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۱۰/۴ درصد در سال ۱۳۸۳ افزایش یافته است، و در مقابل ازدواجهای ثبت شده در سال ۱۳۸۴، در کل ایران ۸۴۲۴۳ واقعه طلاق و در شهر تهران ۲۱۳۳۵ واقعه ثبت گردیده است (سالنامه آماری کشور، ۱۳۸۵: ۱۰۰).

مصطفی اقلیما درباره عمده ترین دلیل طلاق می گوید: امروزه بیش از ۸۰ درصد جوانان به صورت اجباری ازدواج می کنند؛ اجباری به این معنا که فکر می کنند باید ازدواج کنند در غیر این صورت در جامعه به آنان با دید منفی نگاه خواهد شد، بنابراین بدون تعمق و تفکر صحیح تنها بر پایه احساسات با کسی ازدواج می کنند که دارای کمترین نقاط مشترک با وی هستند؛ بنابراین پس از مدت زمان کوتاهی دچار مشکل شده و به بهانه عدم درک و تفاهم متقابل از هم جدا می شوند (حیدری ۱۳۸۴).

بنابر آنچه بدان اشاره شد می توان گفت که هر چند ازدواج عمل ارادی، تابع خواست و تمایلات و دیدگاههای فردی است اما زندگی اجتماعی انسان و روابط پیچیده او با پیرامونش ازدواج را تحت تأثیر روابط و عوامل فردی و اجتماعی قرار می دهد و بدین ترتیب موجبات آسیبزا و یا آسیب زدا شدن احتمالی انگیزه فرد را فراهم می کند. در این میان رسانه های ارتباطی،

گروه‌های اجتماعی، خانواده، سنتها، مذهب، مدرسه، محتوای آموزشی، فرهنگ، ادبیات و هنر هر کدام به نوعی بر تقویت و تضعیف انگیزه ازدواج تأثیر می‌گذارند، این در حالی است که نوع انگیزه‌های افراد می‌تواند خطرات و برکات بسیاری را به همراه آورد.

بنابراین بدیهی است که مسأله‌ای حیاتی چون ازدواج همانند سایر عوامل نیاز به تفکر، دقت و تأمل بیشتری دارد تا بتواند با انگیزه‌های متعالی تری صورت گیرد. چنانچه بدانیم انگیزه‌مان از ازدواج چیست و به چه میزان این انگیزه فردی و اجتماعی است حتماً در نظر خواهیم داشت که چه فردی جوابگوی انگیزه‌هایمان خواهد بود و چه زندگی مشترکی را پیش روی خود و چه عواقبی برای جامعه در توشه ازدواج به همراه می‌آوریم.

نوع نگرش فرد یکی از مؤثرترین عواملی است که سبب می‌گردد فرد نسبت به موضوع تعابیر متفاوتی را داشته‌باشد، علاوه بر این وجود قاعده‌مندیهایی زندگی جمعی به عنوان امری که هر موضوع زندگی انسان را به سبب اجتماعی بودن آن، تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ نیز در اولویتهای بررسی قرار دارد.

بنابراین نیاز به کنکاش درباره مسائل پیش از ازدواج، آمادگی‌ها، نیازها، انگیزه‌ها، نگرش و هنجارهای موجود به شدت احساس می‌شود و بدین سبب تحقیق حاضر در پی گشودن دریچه‌هایی است که به دنیای پیش ازدواج دختران اختصاص می‌یابد. اینکه دختران خود چه سنی را مناسب ازدواج خود و سایر دختران می‌دانند، تاکنون به چه دلیلی مجرد بوده‌اند، ارتباط مناسب با جنس مخالف را چگونه بیان می‌دارند و دیگر مسائلی است که در این تحقیق بدان می‌پردازیم.

۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش

در جوامع امروزی، زندگی انسانها در تمامی ابعاد دستخوش تغییرات سریع و شگرفی بوده‌است. بازتاب ماهیت پیچیده این تغییرات و تحولات در زندگی فردی و اجتماعی افراد کاملاً محسوس و ملموس است. ازدواج و تشکیل خانواده نیز از این قاعده مستثنی نیست. ازدواج به عنوان مقوله‌ای اجتماعی به رغم ثبات زیادی که بر نفس آن حاکم بوده، بسیار تحت تأثیر شرایط حاکم بر جامعه جدید قرار گرفته است. تردیدی وجود ندارد که ساختارهای جدید جوامع، شرایط و ضرورت‌های جدیدی را برای ازدواج رقم زده و موجب بروز مسائل جدیدی در این زمینه شده‌است.

امروزه دو نکته اساسی در امر ازدواج، انگیزه ازدواج و آسیب‌های اجتماعی همچون طلاق است که هر یک علت و معلول دیگری است. وجود انگیزه‌های آسیب‌زا در میان جوانان سبب

سست شدن ارکان خانواده‌ها گردیده‌است، زیرا افراد بدون رسیدن به بلوغ فکری و روانی اقدام به ازدواج می‌کنند که در این حالت زندگی مشترک را بر اصلی سست و شکننده بنا می‌نهند که نتیجه آن جز طلاق و رهایی از آن زندگی ساخته‌شده بر افکار کژکارکرد، نمی‌باشد. از طرفی نرخ آسیبهای اجتماعی و آمار جرائم و مسائل اجتماعی چون طلاق موجب گردیده‌است که برخی جوانان اعم از دختر و پسر جزء قربانیان چنین آسیبهایی بوده و بر اثر این آسیبها، انگیزه‌ای برای ازدواج نداشته باشند و دیدگاه بدبینانه‌ای نسبت به ازدواج پیدا کنند. این ترس حاکم بر جامعه سبب تغییر نگرشها و نیازهای جوانان از جمله دختران شده است.

علی‌رغم اهمیت بسزای ازدواج در جوامع، متأسفانه امروزه شاهد هستیم که پیوند ازدواج نیز همانند بسیاری از مقوله‌های دیگر در روزمره‌گی کسالت‌آور زندگی محو شده است و از آن، به عنوان اتفاقی که باید بیفتد، چیزی باقی نمانده‌است. مردم آموخته‌اند - یا عادت کرده‌اند - که ازدواج را همانند سایر ایستگاه‌های زندگی که الزاماً وقایع خاصی در آن اتفاق می‌افتد در نظر گیرند. بدین سبب در این امر که در زمره پیچیده‌ترین اتفاق زندگی هر فرد است به درستی تعمق و تأمل نمی‌کنند. بسیاری از افراد بدون داشتن انگیزه و یا داشتن انگیزه‌ای بی‌اساس و سست، اقدام به ازدواج می‌کنند و از آنجا که ازدواج پدیده‌ای منفک از اجتماع نمی‌باشد، به همین دلیل ضرورت دارد که به بررسی آن پردازیم زیرا که آسیبهای این پدیده نه تنها افراد و خانواده‌ها را درگیر می‌کند بلکه سبب درگیری جوامع می‌شود، به صورتی که جامعه با خانواده‌های سست بنیاد، بی‌کیفیت، از هم گسیخته و بالطبع آن، با معضلات آن روبرو خواهد شد و عدم کیفیت بالای زندگی مشترک افراد، می‌تواند تأثیرگذارترین آسیب در جوامع باشد.

بنابراین برای دستیابی به یک ازدواج موفق، به مجموعه‌ای از پیش‌نیازها باید توجه کرد که براساس آن زندگی خانوادگی مستحکم و با کفایتی را بنا نهاد. در این امر آگاه کردن افراد در داشتن انگیزه و شناسایی انگیزه‌های آسیب‌زا از جمله موارد ضروری است که باید بدانها اهمیت داده شود تا با از هم‌پاشیدگی خانواده مواجه نباشیم.

بهر حال ازدواج و تشکیل خانواده همچون تمام مناسبات و ارتباطات انسانی و به طور کلی همانند همه پدیده‌ها دارای منطق و رابطه علت و معلولی مشخصی است و برای تمام کسانی که در معرض این پیوند قرار دارند، جستجو و آگاهی از چند و چون آن یک ضرورت است.